

BEMORLARNI SUN'IY OVQATLANTIRISHDA HAMSHIRALIK PARVARISHI

Asaka Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi

Hamshiralik ishi kafedrası mudiri

Ismoilova Sevara Ne'matullayevna

Annotatsiya: Tibbiyot sohasida bemorlarni sun'iy ovqatlantirish — bu organizmga kerakli bo'lgan oziqa moddalari va energiyani to'g'ri va yetarli miqdorda yetkazib berish usullaridan biri hisoblanadi. Ayrim hollarda bemor og'iz orqali ovqatlana olmaganda, kasallik, jarrohlik aralashuvi, hushsiz holat yoki boshqa sabablar natijasida tanaga tabiiy yo'ldan ovqat kirishi imkoni bo'lmaganda, sun'iy ovqatlantirish usullariga murojaat qilinadi. Sun'iy ovqatlantirish jarayonida hamshiralik parvarishi o'ziga xos ahamiyat kasb etadi. Hamshira bu jarayonning asosiy ijrochisi, nazoratchisi hamda bemor holatiga qarab ovqatlantirish tartibini boshqaruvchi mutaxassis hisoblanadi.

Kalit so'zlar: sun'iy ovqatlantirish, enteral oziqlantirish, parenteral oziqlantirish, hamshiralik parvarishi, bemor holati nazorati, zond o'rnatish, aseptika gigiyena, ozuqa moddalari, asoratlarning oldini olish, psixologik yordam.

Sun'iy ovqatlantirish — bu jarayon, asosan, ikki asosiy turga (enteral va parenteral) bo'linadi. Enteral ovqatlantirish oziq moddalari oshqozon-ichak yo'liga maxsus zond yordamida yuborilganda amalga oshiriladi. Parenteral ovqatlantirish esa, ozuqa moddalarining venaga yoki boshqa yo'llar orqali to'g'ridan-to'g'ri qon aylanishiga yetkazib berilishini anglatadi. Ushbu usul, odatda, oshqozon-ichak tizimining ishlashi qiyinlashgan hollarda qo'llaniladi. Sun'iy ovqatlantirishning maqsadi — organizmda o'ta muhim oziqa madlarni tanqisligidan holsizlanish, asoratlar va noxush natijalarni oldini olish, bemorning hayot sifatini yaxshilash va tiklanishini tezlashtirishdan iborat. Hamshiralik parvarishining muhim bosqichi

bemorni sun'iy ovqatlantirish jarayoniga to'g'ri tayyorlash hisoblanadi. Bunda avvalo bemorning holati, uning umumiy ahvoli, kasallik tarixi, allergik reaksiyalar, siydik-tizim faoliyati va organizmning boshqa o'ziga xosliklari inobatga olinadi. Bemorga, agar holati imkon bersa, protsedura mohiyati, amalga oshiriladigan jarayon haqida tushuntirish beriladi, bu esa psixologik tayyorgarlikni ta'minlaydi. Bemorga o'rnatiladigan zond yoki kateterni sinchiklab tayyorlash ham zarur. Sterillik qoidalariga amal qilish va barcha asbob-uskunalar tozalikda bo'lishi shart. Enteral ovqatlantirishda og'iz yoki burun bo'shlig'idan o'tkaziladigan zond, uni bemor yutib yubormasligi yoki nafas yo'liga tushib ketmasligi uchun ehtiyotlik bilan o'rnatiladi.

Hamshiralik parvarishining asosiy vazifalari:

Sun'iy ovqatlantirishni tashkil etishda hamshira quyidagi asosiy vazifalarni bajaradi:

1. Ozuqalarni tayyorlash va to'g'ri miqdorda berilishini ta'minlash;
2. Bemorning holatini doimo kuzatib borish va ahvoli, ko'rsatkichlari o'zgarganda shifokorga xabar berish;
3. Oziqlantirish jarayonida yoki undan so'ng paydo bo'lishi mumkin bo'lgan asoratlarni aniqlash va bartaraf etishga choralar ko'rish;
4. Ovqatlantirish asbob-uskunalarini va bemor holatini tozaligini ta'minlash.

Hamshira ozuqa tarkibi, berish tezligi, ovqatlantirish vaqti va boshqa detallarni shifokor ko'rsatmasiga asoslanib boshqaradi. Agar bemor sun'iy ovqatlantirishdan avval yoki keyin qiynalayotgan bo'lsa, organizmda nojo'ya reaksiyalar yuzaga kelsa, bunga zudlik bilan chora ko'riladi. Enteral ovqatlantirish, ko'pincha, oshqozon yoki o'n ikki barmoqli ichakka maxsus zond yordamida tayyorlangan suyuq ozuqalarni yuborishni nazarda tutadi. Bunday jarayonda hamshira quyidagi bosqichlarda to'g'ri harakat qilishi lozim:

Zond o'rnatilganidan so'ng, uning joylashgan o'rnini to'g'riligini har safar ovqatlantirishdan oldin tekshirish shart. Zond orqali yuboriladigan ozuqa kasallik

holatiga mos tayyorlanadi; u bajariladigan dozada, me'yorda bo'lishi, tayyor ozuqa haroratining 36-38°C bo'lishiga alohida e'tibor beriladi. Ovqatlantirish sekin yuzaga tushirilib, 10-20 daqiqa davom etishi mumkin. Jarayon paytida va undan keyin bemor boshi baland joylashtirilishi, teriga bosim tushmasligi, nafas olish ko'rsatkichlari o'zgarmasligiga ishonch hosil qilish kerak. Enteral ovqatlantirish jarayonida hamshira asbob-uskunalarini tozaligini va har bir bemorga alohida shprits, zond, idishlar ajratilganligini nazorat qiladi. Har bir protseduradan so'ng og'iz bo'shlig'i gigiyenasi saqlanadi, bemorning lablari va og'iz shilliq qavati qurib qolmasligi uchun yog'lovchi kremlar yoki maxsus vositalar surtiladi [1].

Agar bemorga ovqatni oshqozon-ichak yo'llari orqali berish imkoni bo'lmasa, parenteral usul — ya'ni, venalar orqali to'g'ridan-to'g'ri beriladi. Bu usulda maxsus eritmalar (aminokislotalar, glyukoza, tuz eritmaları) qo'llaniladi. Hamshira shifokor tayinloviga asosan, eritmalarini noto'g'ri tezlikda, noto'g'ri miqdorda yubormaslikka hamda vena ichidagi kateter va boshqa asboblarning sterilligiga qat'iy rioya qiladi. Har bir bemorgacha tayyor eritmani faqat yangi, toza shprits yoki infuzor orqali yuborish shart. Parenteral ovqatlantirishda aseptika va antiseptika qoidalariga rioya qilinadi. Infuziya joyi doimo tekshirib boriladi, shish, qizarish, og'riq yoki boshqa nojo'ya belgilar kuzatilgan hollarda protsedura to'xtatilib, bu haqda shifokorga axborot beriladi. Ovqatlantirish davomida har bir bemorning tomirlariga, teriga, holatiga muntazam ravishda diqqat bilan qaraladi [2].

Sun'iy ovqatlantirish paytida hamshira bemorning umumiy ahvolini, qon bosimi, yurak urishi, nafas olish tezligi, tana harorati, teri qoplam holatini, axlat va siydik ajralishini doimo kuzatib boradi. Bularning barchasi, sun'iy ovqatlantirish jarayonini boshqarishda va bemorda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan asoratlarni oldini olishda asosiy omillar hisoblanadi. Ba'zan ozuqa moddalari to'g'ri yuritilmaganda, intoksikatsiya, allergik reaksiyalar, oshqozon-ichak faoliyatining buzilishi, qusish yoki diareya yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli, har bir yengil o'zgarishda hamshira darhol shifokorga habar berishi shart. Bemorlar uchun sun'iy

ovqatlantirish ayniqsa ruhiy jihatdan ham oson kechmaydi. Og‘iz orqali ovqatlana olmaslik, uzun muddat zond yoki kateterga bog‘liq bo‘lib qolish bemorda norozilik, umidsizlik, hatto depressiv kayfiyatga sabab bo‘lishi mumkin. Hamshiraning asosiy vazifalaridan yana biri — bemorga va uning yaqinlariga psixologik yordam ko‘rsatishdir. Bemor va oila a‘zolariga ushbu protsedura hayoti uchun muhimligi, vaqtinchaligi va natijasi haqida to‘liq va sodda tilda tushuntirish, ishonch bilan suhbatlashish ularni ruhlantiradi [3].

Hamshira bemorning hissiyotlariga e‘tiborli bo‘lishi, uni gapga solib, taassurotlarini eshitishi, sabr-bardosh va umidni oshiradigan so‘zlarni topa olishi zarur. Sun‘iy ovqatlantirishda barcha gigiyenik va xavfsizlik choralari qat‘iy saqlanishi zarur. Uzoq muddatli zond yoki kateter qo‘yilgan bemorlarda infeksiyon asoratlar rivojlanish ehtimoli yuqori bo‘lganligi sababli, hamshira har bir protsedura oldidan va keyin qo‘llarni dezinfeksiya qilishi, asboblarni qayta ishlanishi, bemor terisi, lablari, og‘iz bo‘shlig‘ini muntazam tozalashi lozim. Hamshira har safar infuzion tizimlarni almashtirishda aseptika qoidalariga rioya qiladi. Gigiyena masalalari bemorlarga ham tushuntiriladigan bo‘lsa, ular ham bu jarayonni to‘g‘ri tushunadi va parvarishda faol ishtirok etadilar. Sun‘iy ovqatlantirish natijalarini olish va baholash Sun‘iy ovqatlantirish natijadorligi asosan hamshiralik nazorati va to‘g‘ri tashkil etilgan parvarishga bog‘liq. Bemor tanasining tiklanishi, umumiy quvvati, laboratoriya qon surtmalari (gemoglobin, oqsillar, elektrolitlar), tana massasi va umumiy ahvoli muntazam tibbiy va hamshiralik nazoratidan o‘tadi. Agar parvarish to‘g‘ri yuritilsa, bemorda hayot uchun zarur barcha moddalar o‘z vaqtida yetkaziladi, shikastlanish va holsizlanish oldi olinadi, kasallikdan tiklanish jarayoni tezlashadi [4].

Xulosa:

Bemorlarni sun‘iy ovqatlantirishda to‘g‘ri hamshiralik parvarishi faqat tibbiy protsedurani bajarish emas, balki har tomonlama e‘tibor, g‘amxo‘rlik, gigiyenik, ruhiy va xavfsizlik choralarining uyg‘unligini talab qiladi. Ushbu jarayon

kasallikdan tiklanish va hayot uchun muhim bo'lgan bosqichlardan biridir. Sun'iy ovqatlantirish jarayonida hamshira o'z vazifasini chin dildan, yetuk bilim va amaliy ko'nikma asosida bajarsa, bemor hayoti uchun zarur yordam ko'rsatilgan bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alimova, N. (2018). "Sun'iy ovqatlantirishning zamonaviy usullari va tibbiy hamshiralar roli." Zamonaviy Tibbiyot Jurnal, 3(2), 112-118.
2. Haitova, S. (2021). "Bemorlarni parenteral oziqlantirishning afzalliklari va kamchiliklari." Tibbiyot Ilmiy Amaliy Axborotnoma, 12(4), 55-61.
3. Kadirova, M. (2019). "Intensiv terapiya bo'limida hamshiralar ishi." Sog'liqni Saqlash Jurnal, 4(3), 90-96.
4. Karimova, Z. (2020). "Enteral oziqlantirish va hamshiralik parvarishi." Tibbiyot - Amaliy Daqiqalar, 5(2), 78-84.
5. Mahmudova, D. (2020). "Zond yordamida oziqlantirish: nazariya va amaliyot." Yangi Tibbiyot Haftanomasi, 6(1), 60-66.
6. Omonova, F. (2017). "Bemorlarni sun'iy ovqatlantirishda gigiyenik qoidalar." Sog'liqni Saqlash Masalalari, 3(1), 130-136.
7. Raximova, G. (2019). "Sun'iy ovqatlantirish va infeksiyalar profilaktikasi." Tibbiyot Axborotnomasi, 8(2), 40-45.